

İYİ HABER NASIL YAZILIR?

Haber nedir?

Haber, okuyucu için öncelikle gerçeklerle ilgili, doğru ve anlaşılır bilgilerdir, ama önemli ya da ilginç olması da gerekir.

Önemli ne demektir? İşçi sınıfı bakış açısıyla, işçi sınıfı ile sermaye arasındaki mücadeleler, çelişkiler ve bu çelişkilerin ortaya çıkardığı olaylar, eylemler önemlidir. Önemlilik tercih açısından da değerlendirilmelidir. Öncelikli tercih işçi sınıfının eylemleridir. Sonrasında sendikalar, memurlar, diğer emekçi katmanlar gelir.

Haber Dili

Haber metni yalın, bilinen, anlaşılır sözcükleri içeren tümcelerden oluşmalıdır.

Özgül bir gruba ait jargonlar (bir meslek grubuna ait özel diller vb.) herkesin anlayacağı bir dile çevrilmelidir. Çevrilmesi olası olmayan sözcüklerden kaçınmak gerekir. Zorunlu hallerde sözcükler bir açıklamayla birlikte kullanılmalıdır. Eğer amaç tüm okuyucuların haberin içeriğinden kuşku duymalarını sağlamaksa, o zaman aşağıdaki gibi bir ifade daha uygun düşer: "Patronun, işçilerin onaylamadığı iddialarından biri de,"

Gereksiz sözcük kullanımından kaçınılmalıdır. Olduğunca az satırla, olduğunca çok bilgi iletilmelidir. Gereksiz ifadelerden olanaklar dahilinde uzak durulmalıdır.

Türkiye'de ve dünyadaki medya erkek egemendir. Erkek dili kullanılır. Yapılan haberlerde, özellikle kadın sorunu ile ilgili haberlerde buna çok fazla önem verilmelidir.

Haber yazarken üç tane zaman kullanılmalıdır. Şimdiki zaman, geniş zaman ve dili geçmiş zaman. Örneğin Geldi, Geliyor, Gelmişti veya Söyledi, Söylüyor, Söylemişti. Bunlar dışında zaman kullanılmamalıdır.

Özne ile yüklem arası çok uzun tutulmamalıdır. Özne ile yüklemi ne kadar birbirine yaklaştırırsanız haberin o kadar iyi olacağını göreceksiniz.

Çok fazla sıfat kullanılmamalıdır. Çok sıfat kullanmak hem doğru değil hem de olaya hakim olunmadığını gösterir.

Kolay anlaşılır sözcükler

Kısa sözcükler her zaman için uzun sözcüklerden daha açık, aynı zamanda daha renkli ve etkilidirler. 8 heceli sözcükler kullanmak yerine 4-5 heceli sözcüklerin kullanılmasına dikkat edilmelidir.

Bir sözcük ne kadar uzunsa anlaşılması da o kadar zordur. Sıradan sözcükler kullanıp sıra dışı şeyler söylemeliyiz.

Hem açık hem de iyi yazmak isteniyorsa metin olabildiğince kısa sözcüklerle oluşturulur. Tabii ki siyaset ve ekonomi alanına özgü terimler kullanılmak zorundadır. Ancak burada da mümkün olduğunca anlaşılır olmaya gayret edilmelidir.

Basit olayları ağıdalı sözcüklerle ambalajlamak okuyucuya kavrayamayacağı bir metin sunmak anlamına gelir. Bunun tersi yapılmalıdır.

Somut daima soyuttan öndedir

Haber yüzde 100 doğru bilgilerle, objektif hazırlanmalıdır. Siyasi çıkar beklentileri nedeniyle ve subjektif bakış açısıyla bir haber veya yazı yazılmamalıdır.

Mümkün olduğu kadar olay somut olarak anlatılmalıdır. Bunun için yapılması gereken en önemli şey GÖZLEM'dir. Metinde gözlem ile elde edilen sonuçlar yerine gözlemlenen olayların kendine yer verilmelidir. Polisin kitleye saldırısı "Faşist polis kitleye saldırarak, onlarca kişiyi gözaltına aldı." yerine, "Polis, barışçıl bir gösteri düzenlemek isteyen işçilere gaz bombaları ve coplarla saldırdı." şeklinde anlatılmalıdır.

Yalnızca izlenimleri ve gerçekleri anlatmanın ve bunlardan çıkarılacak sonuçları okuyuculara bırakmanın yararı, okurun, yazarın yargılarıyla yönlendiriliyormuş gibi bir duyguya kapılmasını önlemektir.

Ama eğer bir olay aktarabileceğimden ya da okuru zorlayacak derecede fazla somut ayrıntılardan oluşuyorsa ne olacak. Örneğin 2 saat süren ve onlarca irili-ufaklı olayın gerçekleştiği bir miting gibi. Bu durumda bütün yerine parçaya dikkat edilmelidir. Çocukluk içinden korkusuzca en önemli birkaç ayrıntıyı çekip alır ve bütün adına konuşması sağlanır.

Haberin giriş cümlesi ve giriş paragrafı

Görsel açıdan vurgulanan ilk paragraf "giriş" tir; vurgu, genellikle ya koyu basılarak, büyük karakterli harfler kullanılarak, satır altları çizilerek, tümceleri serbest sonlandırarak ya da bu tekniklerin tamamından oluşan bir kombinasyonla sağlanır.

Haberin ön girişi, haber gövdesindeki ilginç ve önemli bilgileri içermelidir. Metnin tamamını okumadan çabucak bilgi edinmenin en kısa yoludur. Bu nedenle olduğunca kısa, gerektiği kadar da uzun olmalıdır. Okurda haber gövdesini okuma isteği yaratmalıdır.

Bir tek cümle yeterlidir, ne fazlasıyla dolu ne de karışık. Yalın, açık bir tespit en iyisidir. İlk tümce de şu soruyu yöneltmek yerinde olur: Olayın esası nedir?

Bir tümce 20 sözcükten fazlasını içermemelidir.

İlk cümlede gerçekler yerine çoğunlukla tüketilmiş sözler, herkes tarafından bilinen deyimler, özlü sözler yer alır:

Örneğin "İşçilerin grev hakkı, vazgeçilmez bir haktır."

Her ne kadar önemli bilgiler içeriyor olsa da, bir haber metni katı haber dili yerine öyküleme tekniğiyle de yazılabilir.

5N-1K kuralı ve alıntılar

Haberde 5N-1K kuralına mutlaka uyun. (Kim, Ne, Ne Zaman, Nerede, Nasıl, Neden) Ancak bunlar yetmez. Haberimizin konusu işçi sınıfı, toplum veya halk olduğundan "Kim" sorusunun yanında "Kimler" de olmalıdır. Haber olayın veya eylemin tüm taraflarını aktarmalı, "Neler" olduğunu, "Nasıl" gerçekleştiğini, "Neden" gerçekleştiğini vermelidir. Ayrıca Bunun anlamı nedir? Bundan çıkarılacak sonuç nedir? vb. soruların yanıtları da verilebilir. Böylece haberde yorum da yapmış olursunuz. Ancak uzun ve gereksiz yorumdan kaçınılmalıdır. Öncelikle bir haber yazdığınızı unutmamalısınız.

KİM: İsim, görev tam olarak belirtilmelidir. (Disk Bölge Temsilcisi Hakan Mert). Disk Temsilcisi Mert gibi kısaltma yapmaya gerek yoktur.

NEDEN ve NASIL sorularının yanıtlarını kuralın diğer öğeleriyle birlikte ısrarla birinci tümceye sığdırmaya çalışmaktansa, haberin ikinci veya üçüncü tümcesinde yanıtlayın.

Kuralın artırılmış biçimi şöyledir:

İlk cümle kim – ne – ne zaman – nerede sorularının yanıtlarını içermelidir, önce eylemin yapıldığı söylenir, yürüyüşte olanlar daha sonra aktarılır.

Konuşmalar ya da resmi duyurularla ilgili haber metinlerinde okurun ve dinleyicinin daha ilk cümlede, ya da en geç ikinci tümcede ifadelerin hangi kişiye ya da kuruma ait olduğunu öğrenmesi gerekir.

Uzun bir haber metninde konuşmacıya ne kadar sıklıkta atıfta bulunulmalıdır; Bir görüş bildiriliyorsa her paragrafta. Bunun için şu yöntemler kullanılabilir.

1- Alıntıyı tırnak işaretleri içinde doğrudan vermek: Okumadaki akıcılık, her paragrafta iki dolaylı anlatım cümlesinin bir alıntı cümlesiyle desteklenmesi ile sağlanabilir.

2- Alıntı kullanımını daha aza indirgemenin ikinci yöntemi de, "15 yıllık işçi Mustafa'nın söylediği gibi...", "Patron'un ifadesine göre..." ya da "Polis'e göre..." kalıplarının kullanılmasıdır.

3- Alıntıları idareli kullanmanın üçüncü yolu ise: "Fabrikada çalışan bir işçinin ifadesine göre, olay şöyle gelişti:" biçiminde yalnızca bir tümce için değil, tüm paragrafı kapsayacak özel bir kurtuluş yöntemidir.

Haberde sayılar!

Haberde sayılara dikkat edilmelidir. Mümkün olduğu kadar gerçek değerlerin verilmesine özen gösterilmelidir. Bir eyleme kaç kişinin katıldığı, kaç işçinin işten atıldığı, direnişteki fabrikada kaç işçinin çalıştığı, kaçının direnişe katıldığı, grevi kaç kişinin desteklediği vb.

Verilen sayılara da özel önem verilmelidir. Örneğin referandumda toplanan oyların %99.4 HAYIR'dı. Buradan yola çıkarak konu ile ilgili haberin başlığı "Halkın %99.4'ü GSS'ye HAYIR dedi" denilebilir mi? Elbette hayır. Çünkü olan sadece verilen oyların oranıdır. Yani yaklaşık 70 milyon nüfusun %3'ü oy kullanmıştır. Ayrıca seçmen sayısı da yaklaşık 35 milyondur. Verilen oylar seçmenlerin %6'sını oluştururlar. Böylece Hayır diyenlerin aslında halkın veya seçmenlerin çok küçük bir kesimi olduğunu anlarız.

Nelere dikkat etmek gerekir?

Haberde "Duygusal yakınlık" önemlidir. Bu nedenle işçi ve emekçilerin sorunlarından veya mücadelelerinden bahseden bir yazı bir işçi diğer toplumsal katmanlardan çok daha fazla etkiler. Bunu sağlayacak olan ise yazarın kendisidir. Okuyucu haberde yansıtılanın kendisi olduğunu hissetmelidir.

Haber dengeli ve adil olmalıdır. a. Ne demek dengeli ve adil olmak? Bir haberi hak ettiği kadar büyütme. Eğer bir haber varsa ve çatışma söz konusuysa bir haberde mutlaka iki ya da üç taraf vardır. Haberi hazırlarken sadece bir tarafın değil eğer haberde üç tane taraf varsa üç tarafında görüşünü yansıtmak önemlidir. Ancak haber işçi sınıfından, ezilen, sömürülen kitlelerden yana olmalıdır. Dil buna göre kugulanmalıdır.

Haberde çelişkilerin ve yenilerin yer alması gerekir. Eğer bir olayda tüm süreçlere aynı önemi verirsiniz olmaz. Bir eylemde yürümek ile yürüyüşe polis saldırsı aynı önemde değildir.

Yazmaya başlamadan önce habere nelerin koyulacağı düşünülmelidir. Haberin iskeleti kafada oluşturulmalıdır.

Olay, çelişki veya farklılıklar üzerinde yoğunlaşın. İki sendikanın, siyasi grubun veya direnişin farkını yansıtın.

Haberi okuyanun sınıf bilincinin yükselmesini, sermayeye karşı öfkesinin kabarmasını hedefleyin. "Polis şiddet kullandı" demek yerine "Polis kitleye saldırdı. 10 kişiyi döverek gözaltına aldı" deyin. Stalin derki; "bir milyon kişinin ölmesi istatistiktir, bir kişinin ölmesi ise trajedidir". Okuyanın bu trajediyi yaşamasını sağlayın.

Habere zamanla girmeyin, 'dün gece', 'geçtiğimiz hafta' gibi. Zaman sıralamasını uygulamayın. İlk paragrafta veya cümlede haberi önemli kılan çelişkiyi, olayı bildirin. Sonraki bölümlerde zaman sıralamasını kullanın. Birde "kronolojik öykülendirme" yapabilirsiniz. Bu tür öykülendirmelerde çok çarpıcı girişler bulup yazmanız gerekiyor. Daha sonra da tamamen tarihe dönerek öykünüzü kronolojik olarak saat saat anlatın. Elbette çok uzun değil.

Haberde görsel malzemeye de önem verin. Çizim, karikatür, fotoğraf gibi haberin her çeşidinde görsel malzeme mutlaka kullanın. Resim kullandığınızda mutlaka iki satır da olsa resim altı yazın.

Redakte etmek

Metin bitirildiğinde yazım kuralları, noktalama işaretleri, dilbilgisi kuralları gözden geçirilmelidir. İsimlerin doğru yazılıp yazılmadığı, en önemli bilginin son satırlar yerine ilk paragrafta yer alıp almadığı kontrol edilmelidir.

Bir de metni öngörülen uzunluğa getirme zorunluluğu vardır. Unutulmamalıdır ki bir uzun haber yerine birkaç kısa haber vermek daha iyi ve yararlı olacaktır. Ancak haber yazıldıktan sonra yapılan kısaltmalara dikkat edilmelidir. Kısaltma yapılırken çıkarılan bölümün bırakılan bölümle ilişkisinin olup olmadığına özen gösterilmelidir.

Uzun alıntılar doğrudan aktarılmasından kaçının, okumayı güçleştirir ve haberde asıl anlatılan çelişkinin görülmesini engeller. Eğer çok önemli bir bölüm olduğu düşünülüyorsa ayrıcalık tanınabilir.

Uzun alıntılar inandırıcı bir etki yaratmazlar, zaten çoğu zaman hiç de inandırıcı değillerdir. Bu nedenle konuşmadaki en önemli yanların belirtilmesi yeterlidir.

Metinde kısa, ama çok fazla alıntı kullanmayın. Böyle bir durumda, bir taraftan çirkin bir görüntü ("tırnak işaretleri salatası") ve de okumanın akışında duraksamalar oluşur.

Düzeltilmeler sırasında uygulanabilecek en mantıklı yöntem, metnin ikinci bir kişi tarafından okunup onaylanmasıdır.

Daha ılımlı, daha akıllıca ve de zorunlu olan başka bir yol ise, öz eleştiri yaparak okumaktır. Birkaç kez okunan metin, bir de yüksek sesle okunur. Ani takılmaların olduğu yerler, hiç kuşkusuz düzeltilmelidir.

Yazdığınız haberin içinde kaç tane kelime tekrarı olduğuna dikkat edin. İki defa aynı fiili kullandıysanız yanlış yapmış sayılmazsınız ama gereksiz bir fiili kullanmış olursunuz. O fiili başka bir fiille değiştirin mümkünse.

Dergi haberciliğinde özel durumlar...

Aylık ve 15 günlük dergilerde veya gazetelerde güncellik en büyük sorundur. Olay gerçekleşir, dergi baskıya ve dağıtımına girer, en yeni olay dahi okuyucunun karşısına en erken 1 haftada çıkabilir. Bu da bir dergi için okuyucuların televizyon izledikleri ve günlük basını takip ettikleri ölü günlerdir. Bu durumda haber ve makaleler nasıl kaleme alınmalıdır? Çok iyi fotoğraflar kullanılarak ve özellikle de kimsenin aklına gelmemiş farklı bir bakış açısından bakılarak.

Dergide resimlere önem verilmelidir. Metne yer kalsın diye bir fotoğrafın küçültülmesi ya da çıkarılması doğru bir tercih değildir.

Dergide uygun ve ustalıkla tasarlanmış başlıklar, girişler, fotoğraf alt yazıları, yalın ve güzel bir dil kullanılmalıdır. Ayrıca girişin çok farklı bir işlevi vardır. Gazetede giriş, konunun özünü içermelidir ve haber gövdesinin ayrıntıdan arındırılmış bir özetidir. Dergide ise giriş ana mönü değil, bir aperatiftir, yanıt değil bir sorudur. Tek işlevi: Okuru metne çekmektir.

Derginin avantajı, ciddi bir araştırma yapılırken, gazetede ki metinlerden daha ilginç, daha iyi bir metin elde edinceye dek uğraşabilme şansına sahip olunmasıdır. Biraz uğraş verilerek şık bir sayfa düzeni yaratılabilir ve yeterince fotoğraf kullanılabilir. Haber gövdesi ek küçük metinlerle (başlık, giriş, sayfa bantları, ara başlıklar) zenginleştirilebilir. Be nedenlerle muhabirlerin çarpıcı resimler çekmeye ve haber önemli konulara yer vermeye dikkat etmeleri gereklidir.

Bu yazı Wolf SCHNEIDER - Paul - Josef RAUE'nin Gazetecinin El Kitabı'ndan ve diğer bazı yazılardan derlenerek, devrimci bir gazetenin ihtiyaçları gözetenilerek hazırlanmıştır.